

GRZEGORZ KOPIJ

Stwierdzenie saproksylicznego reliktu puszczańskiego *Ceruchus chrysomelinus* (HOCHENWARTH, 1785) (Coleoptera: Lucanidae) w Parku Szczytnickim we Wrocławiu

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14328322>

Instytut Biologii Środowiskowej, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, ul. Koźuchowska 5b,
51-631 Wrocław, Polska, e-mail: grzegorz.kopij@up.wroc.pl, ORCID: 0000-0001-7614-1983

Abstract: A record of saproxylic relict of primeval forest, *Ceruchus chrysomelinus* (HOCHENWARTH, 1785) (Coleoptera: Lucanidae), in Szczytnicki Park, Wrocław, Lower Silesia. A male of *Ceruchus chrysomelinus* HOCHENWARTH, 1758 was found dead in an old hornbeam stand in Park Szczytnicki, only 3 km from Wrocław city centre, Lower Silesia, SW Poland. In SW Poland, only general records of this species (without given location) were made more than 100 years ago.

Key words: Coleoptera, Lucanidae, saproxylic insects, Lower Silesia.

W Polsce występuje 7 gatunków zgrupowanych w 6 rodzajach chrząszczy z rodziny Lucanidae. Rodzaj *Ceruchus* jest reprezentowany przez jeden gatunek: wynurt lśniący *Ceruchus chrysomelinus* (HOCHENWARTH, 1785). Należy on do grupy saproksylicznych, reliktowych gatunków puszczańskich. Ujęty jest w czerwonej księdze gatunków zagrożonych (The IUCN Red List of Threatened Species) w kategorii VU – narażony i, jak większość gatunków z tej rodziny, w Polsce podlega ochronie (BUNALSKI 2004).

Cykl rozwojowy od jaja do imago wynosi u wynurta lśniącego od 3 do 4 lat. Rójka ma miejsce podczas ciepłych wieczorów w lipcu w wilgotnych, cienistych i starych drzewostanach. Po rójce samce giną, a samice wgrzyzają się w butwiejące drewno, by tam złożyć jaja. Pędraki żerują na leżących, wilgotnych i zbutwiałych pniach różnych gatunków drzew liściastych i iglastych rozkładanych przez brunatnoczerwoną zgniliznę. Przepoczwarczenie następuje we wrześniu i październiku, ale imagines wychodzą na powierzchnię dopiero w czerwcu następnego roku. (KOSIBOWICZ & JACHYM 2021).

W Polsce wynurt błyszczący jest gatunkiem rzadkim (MAPA BIORÓŻNORODNOŚCI 2024). Stwierdzony na kilku stanowiskach na północnym wschodzie (głównie w Puszczy Białowieskiej) i w Karpatach. Ponadto w Górach Świętokrzyskich i na Roztoczu (MAPA BIORÓŻNORODNOŚCI 2024). Ze Śląska brak było konkretnych danych o jego stanowiskach (LETZNER 1871, 1888; GERHARDT 1910; BURAKOWSKI *et al.* 1983, MAPA BIORÓŻNORODNOŚCI 2024). Posiadamy jedynie kilka dawnych ogólnikowych informacji o jego występowaniu

na „Dolnym Śląsku” (HORION 1958), cytowany następnie przez PAWŁOWSKIEGO (1962) i BURAKOWSKIEGO *et al.* (1983) oraz na „Górnym Śląsku” (NOWOTNY 1922). Poniżej przedstawione jest nowe stanowisko tego gatunku. Okaz został oznaczony przy pomocy przewodnika do chrząszczy środkowoeuropejskich autorstwa HARDEGO i SEVERA (1988).

Stanowisko:

Dolny Śląsk, Wrocław, Park Szczytnicki, 51.06.42N, 17.04.48E (51.117, 17.080); 17.06.2024, 1 ex. (martwy samiec); leg. et det. G. Kopij.

Park Szczytnicki, w którym zachowały się resztki grądu w stanie pierwotnym (stare buki, graby i dęby szypułkowe oraz powalone na ziemię pnie dużych drzew), znajduje się w niewielkiej odległości od centrum Wrocławia. Stanowisko wynurta w tym parku znajduje się między Halą Stulecia a ul. M. Kopernika, 1.5 km od Placu Grunwaldzkiego i 3.0 km od Rynku.

W Parku Szczytnickim stwierdzono w ostatnich latach kilka innych rzadkich saproksylicznych gatunków chrząszczy (G. Kopij, obs.własna), jak: kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo* LINNAEUS, 1758, pachnica próchniczka *Osmoderma barnabita* (MOTSCHULSKY, 1845) [a nie *Osmoderma eremita* (SCOPOLI, 1786), jak błędnie była oznaczana przez większość autorów], czy kwietnica ozdobna *Protaetia speciosissima* (SCOPOLI, 1786). Również w innych parkach (Sołtysowicki, Pawłowicki, Wschodni, Zachodni), lasach (Strachociński, Wojnowski, Osobowicki, Rędziński, Pilczycki) i zadrzewieniach Wrocławia stwierdzono w ostatnich latach liczne gatunki rzadkich chrząszczy saproksylicznych (KADEJ *et al.* 2013, 2018, SZCZEPAŃSKI *et al.* 2017, 2024).

Parki, lasy i inne zadrzewienia ze starymi drzewostanami na terenie Wrocławia mogą więc odgrywać ważną rolę w ochronie rzadkich i ginących gatunków roślin, grzybów i zwierząt. Park Szczytnicki, ze względu na swą wielkość (około 100 ha), obfitość starych i obumarłych drzew oraz rozkładającego się już drewna, jak i ze względu na swe położenie w korytarzu ekologicznym (dolina Odry), odgrywa pod tym względem rolę szczególną, m. in. jako refugium saproksylicznych gatunków chrząszczy zagrożonych wyginieciem. Powinien on być więc obiektem regularnych i szczegółowych badań entomologicznych.

PIŚMIENNICTWO

- BUNALSKI M. 2004. Scarabaeiformia, pp. 139–145, In: BOGDANOWICZ W., CHUDZICKA E., PILIPIUK I., SKIBIŃSKA E. (Eds.), Fauna Polski. Charakterystyka i wykaz gatunków. Tom 1. Warszawa: Muzeum i Instytut Zoologii PAN.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1983. Chrząszcze – Coleoptera. Scarabaeoidea, Dascilloidea, Byrrhoidea i Parnoidea. *Katalog Fauny Polski* 23(9): 1–294.
- GERHARDT J. 1910. Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Dritte, neubearbeitete Auflage. Julius Springer, Berlin. XVI + 431 pp.
- HARDE K.W., SEVERA F. 1988. Das Kosmos-Käferführer. Die mitteleuropäischen Käfer. 3. Aufl. Stuttgart: Franckh.
- HORION A. 1958. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band VI: Lamellicornia (Scarabaeidae – Lucanidae). Überlingen-Bodensee. XXIII + 1-287, 339–343 pp.
- KADEJ M., NOWAK K., PIETRUSZEWSKA E. SMOLIS A., WOLFF E., KOLTUN M., TARNAWSKI D., ZAJĄC K. 2018. Pachnica dębowa *Osmoderma eremita* sensu lato (SCOPOLI, 1763) w południowo-zachodniej części Polski – kolejne nowe dane o występowaniu i biologii gatunku. *Przyroda Sudetów* 21: 131–148.
- KADEJ M., ZAJĄC K., SMOLIS A., MALKIEWICZ A., TARNAWSKI D., KANIA J., GIL R., MYŚKÓW E., SARNOWSKI J., TYSZECKA K., JÓZEFczuk J., RODZIEWICZ M. 2013. Nowe dane o rozszedzeniu wybranych gatunków poświętnikowatych (Insecta: Coleoptera: Scarabaeidae) w Polsce południowo-zachodniej. *Przyroda Sudetów* 16: 95–114.
- KOSBOWICZ M., JACHYM M. 2021. Wynurt lśniący *Ceruchus chrysolinus* (HOCHENWARTH, 1785) w bieszczadzkich lasach. *Wszechświat* 122: 1–3, 84–87.
- LETZNER K. 1871. Verzeichniss der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie, Neue Folge* 2: I-XXIV + 328.
- LETZNER K. 1888. Fortsetzung des Verzeichnisses der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie, Neue Folge* 13:181–236.

- MAPA BIORÓŻNORODNOŚCI [online] 2024. Krajowa Sieć Informacji o Bioróżnorodności. Dostęp: 2024-06-18, <https://baza.biomap.pl>
- NOWOTNY H. 1922. *Ceruchus chrysomelinus*. *Entomologische Blätter Zeitschrift für Biologie und Systematik der Käfer unter besonderer Berücksichtigung der Forstentomologie* 18: 191.
- PAWŁOWSKI J.S. 1962. Wynurt – jeszcze jeden ginący chrząszcz europejski. *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę* 18(4):30–37.
- SZCZEPAŃSKI W.T., SZCZEPAŃSKI W., CZERWIŃSKI S., WOŹNIAK A. 2017. Kózkowate (Coleoptera: Cerambycidae) Lasu Strachocińskiego we Wrocławiu zebrane w latach 2003-2016. *Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Przyroda* 23(003): 1–19 [online]. DOI: 10.5281/zenodo.855294.
- SZCZEPAŃSKI W., SZCZEPAŃSKI W. T., RUTA R., BANACH D. 2024. Kózkowate (Coleoptera, Cerambycidae) obszaru Natura 2000 „Las Pilczycki” we Wrocławiu. *Acta entomologica silesiana* 32(013): 1–11 [online]. DOI: 10.5281/zenodo.13364325.

Accepted: 21 November 2024; published: 9 December 2024

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>